

NORSK OLJEMUSEUM

ÅRBOK 2012

MED ÅRSMELDING

Redaksjonen:

Finn E. Krogh
Trude Meland
Geir Mossige Johannesen
Gunleiv Hadland
Kristin Øye Gjerde
Finn Harald Sandberg

Dokumentasjonsprosjektet kulturminne Statfjord

Av Gunleiv Hadland og Trude Meland

Statfjord-feltet har en unik plassering i norsk industrihistorie. Det skyldes både feltet størrelse, spesielle historiske forhold, teknologisk utvikling og den store betydning feltet har hatt for både Statoil og de involverte selskaper, for hele leverandørindustrien og for samfunnet.

For at viten om feltet og for at dets spesielle historie ikke skal gå tapt, har det i årene 2008 til 2012 blitt gjennomført et dokumentasjonsprosjekt i regi Norsk Oljemuseum på oppdrag fra Statoil. Statsarkivet i Stavanger og Nasjonalbiblioteket i Rana har vært viktige samarbeidspartnere, mens Riksantikvaren har vært sentral i arbeidet med å initiere prosjektet.

Gjennom prosjektet er det gjort en systematisk utvelgelse av kilder som er sortert, registrert, digitalisert og lagret, og gjort tilgjengelig gjennom en egen portal på internett.

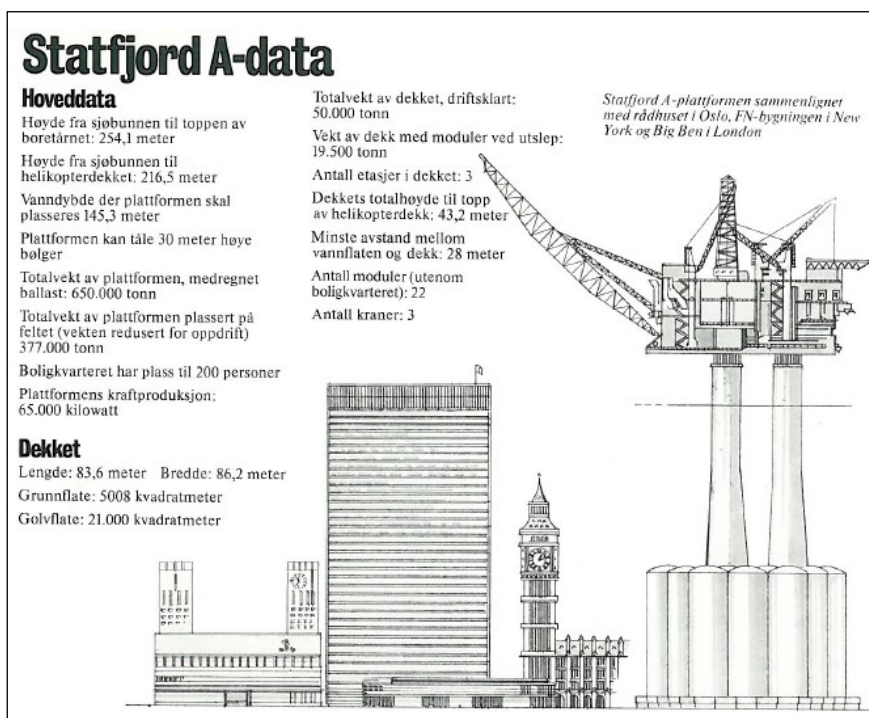
Gunleiv Hadland (f. 1971) er forsker ved Norsk Oljemuseum. Hadland er utdannet cand. philol. med hovedfag i historie fra Universitetet i Bergen. Hovedoppgaven hadde tema kraftutbygging og naturvern. Han har tidligere arbeidet med prosjekter for blant annet Teknisk Museum og for Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Dokumentasjonsarbeidet omfatter plattformene Statfjord A, B og C samt undervannsinstallasjonene på Statfjord Nord, Statfjord Øst og Sygna. Lastebøyer og rørledninger er også inkludert i prosjektet.

Det er gjort en systematisk utvelgelse av dokumentarisk kildemateriale knyttet til Statfjord i årene fra 1970 til 2010. Prosjektet omfatter dokumentasjon og skildringer av karakteristiske trekk ved utviklingen av feltet. Dette inkluderer teknologisk utvikling, spesielle prosjekter, historiske hendelser, forhandlinger og vedtak som ligger bak utbyggingsbeslutninger og valg av utbygningsalternativ, politiske avgjørelser og debatt om utbyggingen og Statfjords spesielle samfunnsmessige betydning både regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Det omfatter også arbeidsprosesser, arbeidsmiljø og ringvirkninger på økonomi, politikk og samfunn.

Kulturminne Statfjords logo.

Størrelsen til Statfjord A sammenlignet med kjente bygninger.

Installasjonene på den norske kontinentalsokkel er noen av de største og mest kompliserte industrielle kulturminner fra vår nære fortid. De kan imidlertid ikke fredes eller bevares på tradisjonell måte. Spor etter virksomhet offshore lar seg vanskelig bevare på stedet, både på grunn av naturforholdene og av økonomiske hensyn. Dersom de fysisk skulle bevares for ettertiden ville det kreve en stor innsats med jevnlig vedlikehold og sikring. Siden dette ikke er mulig har vi valgt å ta vare på historien gjennom dokumentasjon.

Metode

Dokumentasjonen er gjennomført som en videreutvikling av metoder for dokumentasjon av industriminne utviklet av Riksantikvaren i samarbeid med museet. Kildematerialet som er valgt ut og samlet inn vil bevares for framtidige generasjoner. Det er lagt vekt på å samle inn et spekter av kilder.

Materialet blir presentert sammen med en redigert versjon av Statfjordhistorien sett med vår tids øyne på nettstedet www.kulturminne-statfjord.no. Kildemateriale er i tillegg tilrettelagt for framtidig forskning.

Bakgrunn

Dokumenteringen av Statfjord som et teknisk-industrielt kulturminne er et ledd i Norsk Oljemuseums dokumentasjon av norsk oljevirkksomhet. Dokumentasjonsarbeidet er inspirert av Riksantikvarens ønske om systematisk dokumentering av olje- og gassinstallasjoner i havet. Kulturminne Statfjord utgjør en videreutvikling av erfaringer fra de tidligere prosjektene kulturminne Ekofisk (2002-2005) og kulturminne Frigg (2005-2008).

I perioden 2005 til 2010 utarbeidet Norsk Oljemuseum, i samarbeid med industrien, myndighetene og Riksantikvaren, en plan for dokumentering av norsk petroleumsindustri.

Styrings- og referansegruppen for kulturminneprosjektet anbefalte Statfjord som tredje dokumentasjonsprosjekt etter Ekofisk og Frigg. Dette både på grunn av feltets størrelse og verdi, men også de politiske implikasjonene feltet har hatt, den teknologiske utviklingen, betydning for oppbyggingen av Statoil og norsk leverandørindustri, samt for samfunnet generelt.

Norsk Oljemuseum har ledet prosjektet og rapportert til et prosjektråd med representanter fra Riksantikvaren, Statoil, Nasjonalbiblioteket, Statsarkivet i Stavanger og Norsk Oljemuseum. Museet har hatt ansvar for å bevare foto, film, publikasjoner, gjenstander, samt foreta intervjuer. Museets medarbeidere har også vært ansvarlige for det redaksjonelle innholdet på nettstedet.

Nasjonalbiblioteket i Rana har utviklet søkefunksjon som gjør det digitale materialet søkbart i et fellessøk på nettstedet. Foto, film, radioklipp, bøker, skannede magasiner, gjenstander og annet interessant materiale er lett tilgjengelig gjennom en egen søkeside. Nasjonalbiblioteket sørger dessuten for bevaring av digitale radioklipp, skannede magasiner og digitalisert film.

Nasjonalbiblioteket har sammen med Seeds Consulting levert den tekniske plattformen for nettstedet. Publiseringverktøyet EZ Publish er

brukt som basis, og tilpasset slik at det støtter funksjonaliteten som var ønsket.

Statsarkivet i Stavanger har hatt ansvaret for arkiver. Arbeidet har bestått i å få oversikt over, velge ut, ordne, katalogisere og deponere de saksarkivene som skulle være med i prosjektet. Etter ordning og katalogisering utgjør materialet ca. 200 hyllemeter og er deponert i Statsarkivets magasiner for ettertiden.

Statoil har som operatør av Statfjord-feltet, med støtte av de andre rettighetshaverne, lagt forholdene til rette for kulturminneprosjektet.

Nettstedet

Kulturminne Statfjord presenteres på et nettsted med både norsk og engelsk språkversjon. Historien om Statfjord presenteres gjennom nyskrevne artikler med henvisning til utdypende kildemateriale. Nettstedet inneholder syv hoveddeler; feltet med presentasjon av installasjonene, prosess med en skjematisk illustrering av prosesslinjene, arbeidsliv, tidslinje, økonomi og samfunn, om prosjektet, med forklaring om kildegrunnet. Til sist søk, som er inngangen til fellessøk i alt kildemateriale.

Feltet

Den enkelte plattform er beskrevet, samtidig som det er gitt mulighet til å «gå» gjennom dekkene på hver plattform ved å klikke på fotoserier markert på plantegninger.

The screenshot shows a web browser displaying the 'Plattformen' page on the Statfjord website. The page has a blue header with the Statfjord logo and navigation tabs: 'FELTET', 'PROSESS', 'ARBEID', 'ØKONOMI OG SAMFUNN', 'TIDSLINJE', and 'OM PROSJEKTET'. Below the header, there is a breadcrumb trail: 'Du er her: Home / Felte / Statfjord A / Plattformen'. The main content area is titled 'Plattformen' and includes a sub-header 'Av Harald Fønnesen og Finn Harald Sandberg, Norsk Ulymneum'. The text describes the platform's location and construction. A large image of the platform is shown. On the right side, there is a sidebar with a search bar and a list of navigation options including 'Dekk walk på Statfjord A', 'Filer', 'Radio', 'Arkiv', 'Foto', and 'Publikasjoner'.

Historikken rundt bygging, oppstart og drift av plattformene beskrives sammen med artikler om transport, Statfjord senfase og geologien. Relevant kildemateriale er gjort tilgjengelig på artikkelnivå. Det gjelder kilder som filmer, radioklipp, arkivmateriale, fotografier og publikasjoner.

Prosess

Her gis en skjematisk framstilling av prosesslinjen for olje og gass på Statfjordplattformene fra brønn til eksport. Hvordan hydrokarbonene kommer opp av brønnen, blir separert gjennom flere trinn og eksportert til land på hver sin måte. I tillegg finnes en gjennomgang av hjelpesystemene som er nødvendige for å drive og bo på plattformene.

Arbeid

Under hovedbolken *Arbeid* blir arbeidsforholdene og arbeidsorganiseringen før og nå presentert, sammen med beskrivelser av fagforeningene og streikene. Spesialarbeid har også fått en egen overskrift sammen med ulykker som har skjedd på Statfjord. Fritiden på plattformene blir skildret gjennom en bildekarusell.

Økonomi og samfunn

Statfjord-feltet har hatt store ringvirkninger på det norske samfunnet. Under *Økonomi og samfunn* kan publikum få vite mer om hvor store verdier Statfjord har produsert for gjennom sin levetid, hvilken betydning feltet har hatt for Statoils utvikling og hvordan oljen og gassen transporteres og selges. Håkon Lavik, en tidligere Statoilansatt, har skrevet en lengre artikkel om forhandlingene mellom Norge og Storbritannia om eierfordelingen av feltet. En annen tidligere Statoilmedarbeider, Bjørn Vidar Lerøen, skriver om Statoil som rød tråd i den norske oljemodell.

Tidslinjen

Hovedelementet i denne delen av nettstedet er et kart som illustrerer den fysiske utviklingen av Statfjord-feltet. Ved å trekke i en markør, vises endringene som har skjedd på feltet år for år. I denne «animerte» framstillingen blir plattformer, lastebøyer, undervannsinstallasjoner og rørledninger installert og satt i drift. Dette gir et godt bilde av feltets utvikling og kompleksitet. Ved å klikke på det enkelte år finner en artikler om hendelser som er knyttet til det spesifikke året. Det kan gjelde bygging, installering eller drift, men også myndighetskrav, ulykker og streiker samt anekdoter og viktige historiske hendelser i verdenshistorien som har hatt påvirkning på feltet.

Om prosjektet

Her blir prosjektarbeidet, kildematerialet som er samlet inn, samt de ulike samarbeidsinstitusjonene presentert.

Søk

I søkefunksjonen kan en velge om en vil søke internt i nettstedet eller i databasene. Det er mulig å foreta søk i mer enn 5000 foto, 100 filmer, 50 lydklipp fra NRK og Radio Statfjord, samt en rekke skannede publikasjoner. Opplysningene er importert fra databasene Bibsys, Primus, Petroleumstilsynets Micromarc database, Norgesfilms filmarkiv og NRKs digitalt radioarkiv (DRA). Nasjonalbiblioteket har tilrettelagt for søk i kategoriene enkeltvis eller på tvers av databasene.

Arkivmaterialet som Statsarkivet i Stavanger har tatt vare på er hovedsakelig ikke digitalisert og tilgjengeliggjort som det øvrige materialet.

Enkelte dokumenter er likevel valgt ut og digitalisert og brukt som illustrasjoner til artiklene.

Siden installasjonene fortsatt er i drift, er det med tanke på sikkerhet gjort noen begrensninger i materialet som er gjort tilgjengelig i søk på nettstedet. Materialet som ikke er gjort tilgjengelig er tatt vare på, og kan eventuelt gjøres tilgjengelig etter at installasjonene er stengt ned eller fjernet.

Arkiver

Statsarkivet i Stavanger har hatt ansvar for å bevare og gjøre tilgjengelig arkivmateriale fra Statoil, Mobil og relaterte virksomheter. De har tatt imot rundt 200 hyllemeter Statfjordrelatert materiale. Dette materiale er blitt pakket om og gjort klart for langtidslagring. Samtidig er arkivene registrert i Arkivverkets database og tilgjengeliggjort på www.arkivportalen.no. Registreringen gjør arkivmateriale søkbart og letter tilgangen på informasjon for publikum. I første omgang er ikke arkivene tilgjengelige. Innsyn i dem blir avgjort av arkiveier etter skriftlig søknad.

Bevaringskriteriene som er brukt i vurderingen av de funksjoner som skulle dokumenteres er; arkivmateriale fra høyt administrativt nivå, fra besluttsende organer, materiale som dekker en lang periode og som har et brukbart omfang, samt materiale som beskriver installasjoner, eller dokumenterer arbeidsmiljø, helse og sikkerhet etc. Til sammen er 200 hyllemeter ordnet og katalogisert i arkivverkets database ASTA.

Arkivmateriale er i hovedsakelig fra Statoil og ExxonMobil Norge sine historiske arkiver. Statoil har deponert sitt Statfjordarkiv på rundt 61 hyllemeter. Det inneholder rapporter fra konstruksjonen av plattformene, tekniske løsninger, forskjellige utviklings- og driftsspørsmål, vurderinger av anbud og miljøspørsmål. Det er også bevart et større tegningsmateriale. Blant arkivmateriale er det også saks- og korrespondansmateriale angående driften og videreutviklingen av Statfjord-feltet. Ved operatørskiftet på Statfjord i 1987 ble alt relevant arkivmateriale angående Statfjord overført fra Mobil Exploration Norway til Statoil.

I arkivet fra Mobil Exploration Norway Inc. er det også materiale som omhandler Statfjord.

Arkivmateriale som omhandler Statfjord finnes også i arkivene fra shippingsselskapet Navion ASA og fra Moss Rosenberg Verft og fagforeningen SAFE i Statoil. I arkivet fra Navion er det materiale som først og fremst omhandler transport av olje fra Statfjord-feltet. Arkivet fra Moss Rosenberg Verft inneholder materiale om det arbeidet verftet gjorde i forbindelse med prosjektering og bygging av de forskjellige plattformene og arbeidet med Statpipe til Kårstø.

The screenshot shows the Digitalarkivet website interface. At the top, there is a search bar and navigation links like 'Om Digitalarkivet', 'Finn kilder', 'Digitalpensionatet', etc. The main content area displays search results for 'Statoil ASA (SAST/A-101656/0001/)'. The results include a brief description of the company's history, a list of related series (Serie Abu, Serie Dm, Serie Ede), and a list of documents with their IDs and titles. The left sidebar contains a list of categories and sub-categories, with 'Statoil ASA' selected under 'Personer/arkiver'.

Det er mulig å finne arkivmateriale om og fra Statfjord-feltet hos flere forskjellige arkivskapere. Informasjon fra både offentlige og private arkivskapere gir et utfyllende bilde av Statfjord-feltets utvikling og rolle i samfunnet. Blant de offentlige inneholder arkivet fra Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet og Politiet relevant materiale om Statfjord-feltet.

Arkivmateriale er beskrevet på serie- eller arkivstykknivå (boks, protokoll). Arkivbeskrivelsen er ikke del av fellessøket, men materialet kan gjenfinnes via Arkivportalen.no.

Gjenstander

Innsamling av gjenstander har ikke vært noe prioritert innsatsområde i kulturminne Statfjord. Siden feltet fortsatt er i drift har det vært begrenset tilgang på mulige gjenstander. Likevel er det gjort en avgrenset innsamling som er sett i sammenheng med den gjenstandssamlingen museet allerede har fra feltet. Av de nye gjenstandene som er tilført museets samling, er den største en kompressor på ni tonn fra Statfjord C som ble skiftet ut i forbindelse med Statfjord Senfase.

*Eksempel på foto fra Statoil med vannmerke.
Foto: Øyvind Hagen/
Statoil*

Fotosamlinger

Fotosamlingene som inngår i prosjektet befinner seg hos Statoil, Statsarkivet i Stavanger og ved Norsk Oljemuseum.

Omlag 7000 foto er valgt ut, scannet og registrert i museumsdatabasen Primus. Utvalgskriteriene har vært å dekke eksteriøret til alle tre plattformene, samt dokumentere interiører og arbeidsprosesser. Det har også vært viktig å samle foto som dokumenterer historiske hendelser i perioden 1970-2010.

En stor fotoserie på om lag 1900 bilder stammer fra Statoils arkiver. Det ble inngått en avtale om at fotomateriale gjort tilgjengelig for oljemuseet forblir Statoils eiendomsrett. For bruk av høyoppløste versjoner må disse bestilles fra Statoils fototjeneste. I søketjenesten har fotografier fra Statoil vannmerke.

Andre selskaper og privatpersoner har også bidratt med fotoserier inn i prosjektet. Av disse kommer 430 fra Aker, 570 fra Mobil, 700 fra Odd Noreger, 550 fra Hilde Hysing-Dahl, 20 fra Tor Marcussen, 300 fra Kåre Moen og 130 fra Knut Olav Dalene. Oljemuseets egne medarbeidere har tatt ca. 2000 nye foto på de tre Statfjord-plattformene.

Levende bilder

I prosjektet er ca. 100 filmproduksjoner blitt valgt ut fra Norgesfilms arkiv. De utvalgte filmene kan ses i sin helhet på søkesidene på www.kulturminne-statfjord.no.

Norgesfilm har stått for arbeidet med tilrettelegging av film og video i prosjektet. Formatet H.264 er valgt for visning på nettstedet. Nasjonalbiblioteket har importert og tilrettelagt for visning. Filmene er bare tilgjengelig for visning på nettstedet, og kan ikke lastes ned til egen datamaskin.

På grunn av begrensninger i opphavsrett og bruk, lyktes det ikke å inkludere fjernsynsmateriale fra NRK i prosjektet.

Lydsamlinger

Det ble derimot inngått avtale med NRK om bruk av klipp fra deres digitale radioarkiv. Nasjonalbiblioteket har tilrettelagt for søk i Statfjordrelatert radiomateriale i NRKs Digitalt Radio Arkiv (DRA).

33 programinnslag, inkludert nyhetsendinger og intervjuer med sentrale aktører, er inkludert i kulturminneprosjektet.

Nettstedet inkluderer også eksempler fra Radio Statfjord, en intern kanal for ansatte i Statfjord-organisasjonen. 17 sendinger er digitalisert av Nasjonalbiblioteket, mens resten oppbevares på kassetter.

Intervjuer

For å supplere eksisterende materiale, ble det i kulturminne Statfjord gjennomført 25 intervjuer. Å gjøre et utvalg av representative personer fra et så stort felt som Statfjord over en periode på mer enn 30 år, har vært utfordrende.

Utvalget som ble gjort, representerer ulike yrkeskategorier offshore, ledelse og fagforening. Personer av begge kjønn er intervjuet.

Intervjuene gjenspeiler personlige oppfatninger knyttet til egne yrkeserfaringer – ikke allmenngyldige sannheter. Intervjuene er transkribert og tatt vare på av oljemuseet, sammen med lydfilene. I tillegg til mer dyptgående intervjuer er det gjennomført samtaler om spesifikke emner med over 20 personer. Det ble gjennom prosjektet innledet et samarbeid med NTNU om mastergradsoppgaver knyttet til Statfjord. Professor Anne Kristine Børresen var veileder for studentene. Oljemuseet, Statsarkivet, Statoil og ExxonMobil la til rette for at studentene fikk tilgang til relevant kildemateriale. Elisabeth Ugland Moland leverte i 2011 masteroppgaven «Fra lærling til mester: Kunnskap og kompetansebygging i Statoil årene 1972–1986» hvor Statfjord var et sentralt tema. I den forbindelse gjennomførte Moland fire intervju som i ettertid ble gitt oljemuseet.

Periodika og publikasjoner

Det ble gjennom prosjektet samlet inn, digitalisert og tilgjengeliggjort stor mengde periodika og publikasjoner som omhandler Statfjord. Det gjelder så vel årsmeldinger som internmagasin, brosjyrer og bøker.

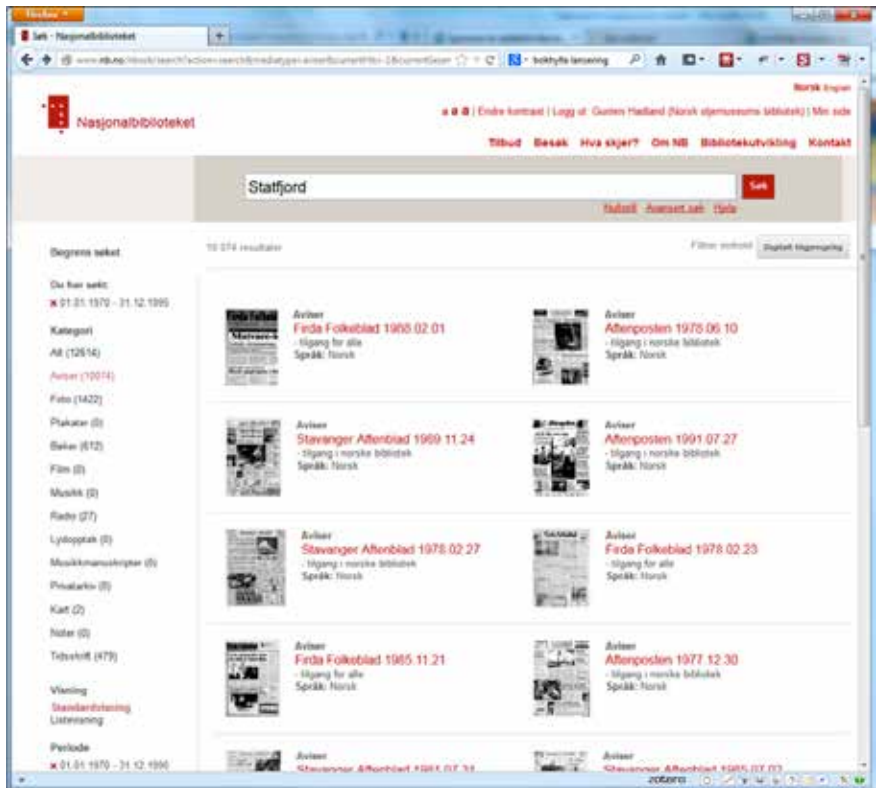
Utgitte publikasjoner ble først kartlagt. Deler av materialet var allerede tilgjengelig hos Nasjonalbiblioteket. Denne samlingen ble supplert av utgivelser som var tilgjengelige på Norsk Oljemuseums bibliotek eller hos Statoil eller Statsarkivet i Stavanger.

Et utvalg av publikasjonene er skannet, OCR-behandlet og gjort søkbare i fritekst. Skanning og tilrettelegging for fritekstsøk ble gjort av Nasjonalbiblioteket..

Også 100 bøker er gjort tilgjengelig på nettstedet. Bøkene kan leses i sin helhet, men ikke lastes ned til egen datamaskin. Rettighetene reguleres av Nasjonalbibliotekets Bokhylla-avtale.

Over 6500 avisutklipp om Statfjord fra 1970 til 1980 er digitalisert og systematisert i mapper etter årstall og dato. Disse er ikke til-

*Søk i
Nasjonalbibliotekets
digitaliserte materiale,
med bibliotekinnlogging*

gjengelige gjennom fellessøk, men finnes i oljemuseets eget arkiv. Fra 1980-tallet av har de fleste aviser tilgjengelig digitalt søkbart arkiv. I Nasjonalbibliotekets digitale avistjeneste gir søk på Statfjord over 10 000 treff. Tjenesten er tilgjengelig gjennom norske biblioteker.

Kulturminne Valhall neste prosjekt

Erfaringer fra kulturminne Statfjord planlegges videreført i prosjektet kulturminne Valhall, som startet opp januar 2013. Kulturminne Valhall planlegges avsluttet i 2015. Samarbeidet mellom oljemuseet, Statsarkivet i Stavanger og Nasjonalbiblioteket planlegges videreført.